

نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران / سال دهم، شماره ۸۹، بهار و تابستان ۱۳۹۴-۹۴-۲۳

تورم جوانی جمعیت در ایران: خلأهای تحقیقاتی و الزامات سیاستی*

رسول صادقی^۱

محمد جلال عباسی شوازی^۲

سراج‌الدین محمودیانی^۳

چکیده

جوانان نه تنها به‌عنوان منابع توسعه بلکه در عین حال منابع مهمی از مسائل و چالش‌ها محسوب می‌شوند. وضعیت پارادوکسی فرصت و تهدید جوانی جمعیت، ضرورت شناخت دقیق علمی و همه‌جانبه مسائل و نیازهای جوانان را مشخص می‌نماید. مقاله پیش‌رو، با استفاده از روش مرور نظام‌مند مطالعات و پژوهش‌هایی انجام گرفته در حوزه جوانان در چهار دهه اخیر (۹۲-۱۳۵۰)، به بررسی وضعیت و مسائل جوانان، خلأهای تحقیقاتی و الزامات سیاستی آن در ایران می‌پردازد. نتایج بررسی نشان داد بیشتر مطالعات انجام گرفته در حوزه آسیب‌ها، انحرافات و مسایل اجتماعی جوانان بوده است. علاوه بر این، مطالعات مورد بررسی به حوزه‌هایی از جمله تحصیلات و اشتغال جوانان، اوقات فراغت، ازدواج و تشکیل خانواده، مشارکت اجتماعی، هویت،

* این مقاله بر مبنای نتایج طرح پژوهشی با عنوان "مرور پژوهش‌ها و مطالعات جوانان در ایران" (۱۳۹۲) که توسط نگارندگان مقاله با حمایت مالی پروژه جمعیت و توسعه دانشگاه تهران انجام شد، نگاشته شده است.

۱ عضو هیأت علمی گروه جمعیت‌شناسی دانشگاه تهران و محقق موسسه مطالعات جمعیتی کشور
rassadeghi@ut.ac.ir

۲ استاد جمعیت‌شناسی دانشگاه تهران و رئیس موسسه مطالعات جمعیتی کشور،
mabbasi@ut.ac.ir

۳ دانشجوی دکتری جمعیت‌شناسی دانشگاه تهران،
serajmahmoudiani@gmail.com

رفتارهای پرخطر، اینترنت، رسانه‌ها و دنیای مجازی، دینداری، روابط بین نسلی، مهاجرت و جابجایی، معاشرت و روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج پرداخته‌اند. علیرغم مطالعات صورت گرفته، هنوز شناخت مطلوب و واقع‌بینانه‌ای نسبت به زوایای مختلف جوانی جمعیت وجود ندارد و خلأهای تحقیقاتی عدیده‌ای در حوزه جوانان وجود دارد که در مقاله بدان‌ها پرداخته شده است. به‌طور کلی، مقاله بر این نکته تأکید دارد که تورم جوانی جمعیت نه تنها به لحاظ وزن جمعیتی، بلکه از نظر اقتصادی، اجتماعی و سیاسی نیز حائز اهمیت و سیاست‌گذاری است. **واژگان کلیدی:** تورم جوانی، ازدواج و تشکیل خانواده، مسائل جوانان، دوره فشرده جمعیت‌شناختی، مرور نظام‌مند.

مقدمه و بیان مسأله

دوره جوانی به‌لحاظ جمعیت‌شناختی از اهمیت قابل توجهی در مقایسه با سایر دوره‌های چرخه زندگی برخوردار است. تراکم و فشردگی وقایع جمعیتی در طول سال‌های جوانی در بستر تغییرات سریع تکنولوژیکی و ارتباطی، جوانان را به موتورهای تغییرات اجتماعی^۱ بدل ساخته است. از اینرو، از دوره جوانی به "دوره فشرده جمعیت‌شناختی"^۲ تعبیر شده است (ریندگوس^۳، ۱۹۹۱). بر این اساس، تغییرات اجتماعی، رفتارهای فردی و مشخصه‌های جمعیتی جوانان همواره مورد توجه حوزه‌های مختلف علوم اجتماعی بوده است. همچنین، ضرورت شناخت مسایل جوانان از اولویت‌های سیاسی در عرصه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی است. از اینرو، دوره جوانی نه تنها از منظر جمعیت‌شناسی اهمیت دارد، بلکه از نظر اقتصادی، اجتماعی و سیاسی نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. دوره جوانی، دوره‌ی تحول اجتماعی، فرهنگی و سیاسی است. در این دوره فرد شرایط لازم را برای کنش مستقل در تمام عرصه‌های زندگی کسب می‌کند و با اندوخته‌های خود وارد عرصه اجتماع می‌شود. از اینرو، تغییرات در دوره گذار به جوانی با گذارهای جمعیتی و تغییرات اقتصادی و اجتماعی آن به‌طور نزدیکی در ارتباط است. در بستر مدرنیته و توسعه تغییرات در تعداد جوانان با تغییرات در ترکیب اجتماعی آن‌ها

1 Engines of social change

2 Demographically dense period

3 Rindguss, R

همراه بوده است. آن‌ها بیشتر مجرد و تحصیلکرده‌تر هستند و به‌طور وسیعی در معرض رسانه‌ها و فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی قرار گرفته‌اند.

جوانان، کنشگران اصلی عرصه توسعه و تغییرات اجتماعی هستند. آن‌ها نه تنها آینده‌سازان کشور بلکه جزء اصلی زمان حال و جامعه کنونی‌اند. تمرکز بر جوانان توسط دولت‌ها، سازمان‌های مردم‌نهاد و نهادهای بین‌المللی بازتاب این نکته است که جوانان نه تنها به‌عنوان منبع اصلی توسعه محسوب می‌شوند، بلکه آن‌ها منبع مهمی از مسائل و چالش‌های معاصر نیز هستند. وضعیت متناقض فرصت و تهدید جوانی جمعیت، ضرورت شناخت دقیق علمی و همه‌جانبه ابعاد مختلف زندگی جوانان را مشخص می‌نماید. علیرغم تلاش‌هایی که در سال‌های اخیر در این زمینه صورت گرفته است، هنوز اجتماع علمی، تصمیم‌گیران و سازمان‌های مرتبط با امور جوانان به شناخت مطلوب و واقع‌بینانه‌ای نسبت به زوایای مختلف جوانی جمعیت دست نیافته‌اند.

مطالعه و شناخت مسائل جوانان در کشورهایی نظیر ایران که با پدیده "تورم جوانی" جمعیت مواجه است، بیشتر اهمیت می‌یابد افزایش در تعداد و سهم جمعیت جوان پدیده منحصربه‌فرد در تاریخ اجتماعی و جمعیتی ایران محسوب می‌شود. در سال ۱۳۹۰ نزدیک به یک سوم جمعیت کشور را جوانان ۱۵-۲۹ ساله تشکیل می‌داده است. بر اساس نتایج سرشماری‌ها، تعداد جوانان ۱۵-۲۹ ساله از ۸/۵ میلیون نفر سال ۱۳۵۵ به ۲۵ میلیون نفر در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ افزایش پیدا کرده است. پدیده تورم جوانی و افزایش جمعیت جوان کشور به دلیل حساسیت جایگاه و نقش نسل جوان در حوزه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، و سیاسی به‌ویژه در ارتباط با مسائلی چون آموزش و اشتغال، ازدواج، هویت‌یابی، مشارکت اجتماعی، روابط بین نسلی، سبک زندگی و فراغت، آسیب‌ها و مسائل اجتماعی اهمیت زیادی پیدا کرده است.

در این راستا، مقاله پیش‌رو به مرور مطالعات و پژوهش‌های انجام گرفته در حوزه جوانان در ایران می‌پردازد. به منظور ارائه تصویری منسجم از این تحقیقات و یافته‌های آن‌ها از شیوه مرور نظام‌مند^۲ استفاده شده است. مرور نظام‌مند بر تحقیقات و مطالعات گذشته باعث سازماندهی پژوهش‌ها، بهره‌برداری بیشتر از تحقیقات، و ایجاد ارتباط بین پژوهش‌های گذشته و آینده می‌شود.

1 Youth bulge

2 Systematic review

به علاوه، مرور نظام‌مند مطالعات موجود می‌تواند خلأهای تحقیقاتی را واکاوی و مسیر راه را برای پژوهش‌های آینده هموار سازد. از اینرو، با استفاده از مرور نظام‌مند تحقیقات پیشین می‌توان درک مناسبی از وضعیت جامعه‌شناختی و جمعیت‌شناختی جوانان ایرانی فراهم و کاستی‌ها و خلأهای تحقیقاتی موجود را برجسته و الزامات سیاستی را برای سیاستگذاران مطرح سازد.

چارچوب مفهومی و نظری

تجربه گذار جمعیتی نیمه دوم قرن بیستم در کشورهای در حال توسعه به ظهور انبوه جمعیت جوان و تورم جوانی جمعیت در اوایل قرن بیست و یکم منجر شد (ریندفوس ۱۹۹۱؛ کسنوز و کابمالان^۱ ۱۹۹۸؛ وستلی و چو^۲ ۲۰۰۲؛ صالحی اصفهانی و ایگل^۳ ۲۰۰۷). در این زمینه، دو چارچوب مفهومی و نظری به هم مرتبط مطرح و بسط یافته است؛ یکی جوانی به عنوان دوره فشرده جمعیت‌شناختی (ریندفوس، ۱۹۹۱) و دیگری گذار جوانی^۴ (کسنوز و کابمالان، ۱۹۹۸) است. در اینجا به‌طور خلاصه به بررسی این دو چارچوب مفهومی می‌پردازیم.

جوانی به عنوان دوره فشرده جمعیت‌شناختی: دوره جوانی به‌لحاظ جمعیت‌شناختی از اهمیت قابل توجهی در مقایسه با سایر دوره‌های چرخه زندگی برخوردار است. از اینرو، از دوره جوانی به عنوان "دوره فشرده‌گی وقایع جمعیتی" نام برده‌اند (ریندفوس، ۱۹۹۱). بر اساس این چارچوب، بیشتر وقایع و رفتارهای جمعیتی در طول سال‌های دوره جوانی یعنی سنین ۱۵ تا ۳۰ سالگی رخ می‌دهد. در این سنین، بیشترین تغییرات و گذارهای زندگی نظیر اتمام و ترک تحصیل، ورود به بازار کار، بیکاری، گذار به بزرگسالی، ازدواج و تشکیل خانواده، تجربه والدینی، طلاق، رفتارهای پرخطر بهداشتی، مهاجرت و غیره رخ می‌دهد. تراکم و فشردگی وقایع در طول سال‌های جوانی در دوره‌های تغییرات سریع بسیار حیرت‌آور است.

گذار جوانی: چارچوب گذار جوانی بر این نکته تأکید دارد که تغییرات اساسی در ترکیب اجتماعی جوانان مهمتر از ابعاد کمی و جمعیت‌شناختی آن است. نیروهای تغییر اجتماعی در

1 Xenos, P and M Kabamalan

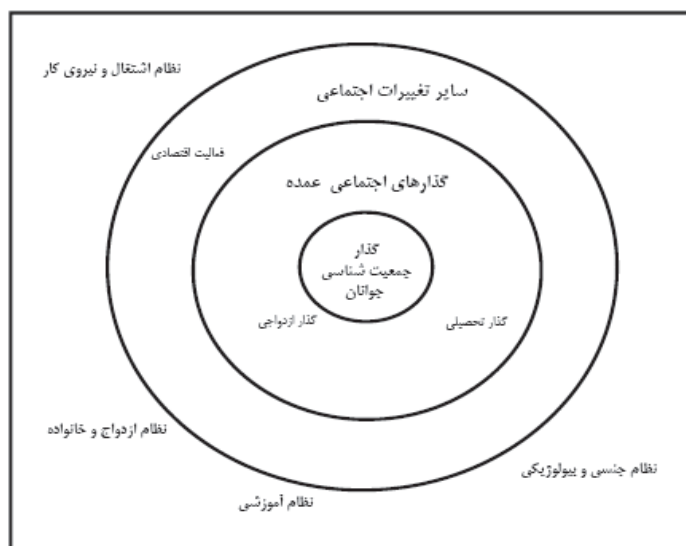
2 Westley, S D, and M Kim Choe

3 Salehi-Isfahani, J, and D Egel

4 Youth transition

همگرایی با جوانی جمعیت، اشکال جدیدی را در مشخصه‌های ترکیب اجتماعی و جمعیتی جوانان ایجاد می‌کنند. این تغییرات "گذار جوانی" نامیده می‌شود (کسنوز و کابمالان، ۱۹۹۸ و ۲۰۰۵). مهمترین ابعاد تغییرات اجتماعی گذار جوانی به تأخیر انداختن ازدواج و افزایش حضور در مدارس و دانشگاه‌ها می‌باشد. ورود به بازار کار و تغییرات اقتصادی نیز از تغییرات دوره جوانی است. این تحولات، هسته‌های اصلی گذارها و تغییرات اجتماعی هستند.

شکل ۱، عناصر و مولفه‌های گذار جوانی

منبع: بر اساس کسنوز و کابمالان، ۱۹۹۸: ص ۵۱.

همانطور در شکل ۱ مشخص است هسته اصلی گذار جوانی، گذار جمعیتی است که با مفهوم تورم جوانی مشخص است و جمعیت‌شناسی جوانان محور اصلی مطالعات گذار جوانی است. همچنین تغییرات مرتبط با گذار جوانی در مرحله اول شامل تغییرات در گذار ازدواج و گذار تحصیلی و سپس در مرحله بعدی شامل تغییرات در بازار کار و مشارکت جوانان در نیروی کار است.

بنابراین، جوانی یک دوره انتقالی و گذار به بزرگسالی^۱ است که ویژگی‌های خاص و متغیری دارد، که سایر مراحل زندگی کمتر از آن برخوردار هستند. امروزه، افزایش مدت تحصیل، تأخیر در ورود به بازار کار و همچنین مشکلات تهیه مسکن و مانند آن موجب شده است تا جوانان دیرتر ازدواج کنند و گذار به بزرگسالی با مسائلی برای جوانان، خانواده‌ها و جامعه همراه باشد که نیازمند مطالعه و پژوهش است.

داده و روش

مقاله حاضر با استفاده از روش "مرور نظام‌مند" مطالعات و پژوهش‌هایی انجام گرفته در حوزه جوانان در چهار دهه اخیر (۹۲-۱۳۵۰) در ایران، به بررسی وضعیت و مسائل جوانان در ایران، خلأهای تحقیقاتی و الزامات سیاستی آن می‌پردازد.

در شیوه مرور نظام‌مند که از جمله کارآمدترین رویکردها و یا روش‌ها برای ترکیب دانش و پیشینه انباشته شده پیشین، استخراج تفاوت‌ها و حتی تناقض‌ها در نتایج پژوهشی کسب شده و شناسایی خلأهای شناختی و پارادایمی است (گلاس و همکاران، ۱۹۸۱). در این مقاله به مرور نظام‌مند تعداد ۳۸۰ سند مطالعاتی (به شکل مقاله، پایان‌نامه، و طرح پژوهشی) در حوزه جوانان پرداخته شد. به بیان دیگر، در این روش، جامعه آماری مطالعه شامل تمام مطالعات و تحقیقاتی است که طی چهار دهه اخیر از سال ۱۳۵۰ تا سال ۱۳۹۰ در حوزه جوانان انجام شده است. برای این کار به جستجوی اینترنتی در مرکز داده‌ای پایگاه اطلاعات علمی (SID)، بانک اطلاعات نشریات و مجلات ایرانی (MAGIRAN)، پایگاه مجلات تخصصی (NOORMAGS)، و پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (IRANDOC) پرداخته شد. علاوه بر این، برای بررسی طرح‌ها و گزارش‌های پژوهشی به کتابخانه وزارت ورزش و جوانان، و موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران مراجعه و تحقیقات انجام شده در حوزه جوانان بررسی شد. همچنین، مطالعات انجام گرفته در قالب پایان‌نامه‌های دانشجویی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری، با مراجعه به بخش پایان‌نامه‌های دانشکده‌های علوم اجتماعی دانشگاه تهران، دانشگاه علامه طباطبایی، و دانشگاه شیراز بررسی شد.

نتایج و یافته‌ها

نتایج و یافته‌های حاصل از مرور نظام‌مند مطالعات و تحقیقات انجام گرفته در حوزه جوانان در چهار بخش ارائه و بررسی شده است؛

• پوشش زمانی

بررسی محدوده زمانی انجام پژوهش‌ها بیانگر آنست که عمده تحقیقات و مطالعات انجام شده در حوزه جوانان مربوط به دوره ۹۲-۱۳۸۵ است. به طوری که ۵۸ درصد تحقیقات و مطالعات مورد بررسی در این دوره زمانی انجام شده است.

جدول ۱، پوشش زمانی مطالعات جوانان به تفکیک حوزه‌های پژوهشی

تعداد	درصد ستونی			درصد سطری			حوزه‌ها و حیطه‌های پژوهشی
	قبل ۱۳۸۰	-۸۵ ۱۳۸۰	-۹۲ ۱۳۸۵	قبل ۱۳۸۰	-۸۵ ۱۳۸۰	-۹۲ ۱۳۸۵	
۳۵	۱۰۰,۰	۷۱,۴	۲۸,۶	۱,۰	۱۱,۳	۷,۶	ازدواج و تشکیل خانواده
۱۵	۱۰۰,۰	۷۳,۳	۲۰,۰	۶,۷	۵,۰	۲,۳	معاشرت و روابط دوستی دختر و پسر
۱۶	۱۰۰,۰	۴۳,۸	۵۰,۰	۶,۲	۳,۲	۶,۱	روابط بین نسلی
۱۵	۱۰۰,۰	۴۶,۷	۵۳,۳	۰,۰	۳,۲	۶,۱	مهاجرت و جابجایی
۲۴	۱۰۰,۰	۶۶,۷	۲۹,۲	۴,۲	۷,۲	۵,۳	رفتارهای پرخطر بهداشتی
۴۳	۱۰۰,۰	۳۷,۲	۶۲,۸	۰,۰	۷,۲	۲۰,۵	تحصیلات و اشتغال
۳۹	۱۰۰,۰	۷۶,۹	۱۰,۳	۱۲,۸	۱۳,۵	۳,۰	اوقات فراغت
۲۲	۱۰۰,۰	۷۷,۳	۲۲,۷	۰,۰	۷,۷	۳,۸	اینترنت، رسانه‌ها و دنیای مجازی
۲۷	۱۰۰,۰	۶۳,۰	۳۷,۰	۰,۰	۷,۷	۷,۶	هویت
۲۱	۱۰۰,۰	۶۱,۹	۲۸,۶	۹,۵	۵,۹	۴,۵	دینداری
۲۸	۱۰۰,۰	۵۳,۶	۴۶,۴	۰,۰	۶,۸	۹,۸	مشارکت اجتماعی
۱۳	۱۰۰,۰	۳۰,۸	۶۹,۲	۰,۰	۱,۸	۶,۸	ارزش‌ها و انتظارات اجتماعی
۸۲	۱۰۰,۰	۵۳,۷	۲۶,۸	۱۹,۵	۱۹,۸	۱۶,۷	آسیب‌های اجتماعی
۳۸۰	۱۰۰,۰	۵۸,۴	۳۴,۷	۶,۸	۱۰۰,۰ ۲۲۲	۱۰۰,۰ ۱۳۲	تعداد

تعداد ۲۲ مطالعه یعنی ۷ درصد کل مطالعات و تحقیقات مورد بررسی در دوره زمانی قبل از ۱۳۸۰ انجام گرفته است. از این تعداد ۶۱ درصد در حوزه آسیب‌ها و مسایل اجتماعی جوانان و ۱۹ درصد در حوزه اوقات فراغت بوده است. ۱۳۲ مطالعه (۳۵ درصد مطالعات) در دوره زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ انجام گرفته است که بیشتر در حوزه‌هایی نظیر تحصیلات و اشتغال، آسیب‌های اجتماعی و مشارکت اجتماعی بوده است. تعداد ۲۲۲ مطالعه (۵۸ درصد) در دوره زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۰ به بعد انجام گرفته است. مطالعات اخیر بیشتر به بررسی ابعادی از مسایل جوانان نظیر آسیب‌های اجتماعی، اوقات فراغت، ازدواج و تشکیل خانواده، هویت، اینترنت، رسانه‌ها و دنیای مجازی پرداخته‌اند.

علاوه بر این، توزیع زمانی انجام پژوهش‌های مورد مطالعه به تفکیک حوزه‌های پژوهشی نشان می‌دهد که در حوزه‌هایی نظیر تحصیلات و اشتغال، ارزش‌ها و انتظارات اجتماعی، مهاجرت و جابجایی، و روابط بین نسلی، بیشتر مطالعات در طول سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ انجام گرفته است. اینترنت، رسانه‌ها و دنیای مجازی، اوقات فراغت، معاشرت و روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج، ازدواج و تشکیل خانواده، و هویت حوزه‌هایی پژوهشی هستند که مطالعات آن‌ها بیشتر به دوره زمانی ۱۳۸۵ به بعد بر می‌گردد.

• نوع پژوهش‌ها

پژوهش‌ها و مطالعات مرور شده در سه گروه طرح‌ها و گزارش‌های تحقیقاتی، پایان‌نامه‌های دانشگاهی، و مقالات علمی-پژوهشی بررسی شد. نتایج نشان داد حدود ۴۷ درصد این مطالعات به شکل مقاله‌های علمی-پژوهشی بوده‌اند، ۲۸ درصد به شکل پایان‌نامه‌های دانشجویی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری انجام گرفته و ۲۵ درصد نیز در قالب طرح‌های تحقیقاتی عمدتاً توسط سازمان ملی جوانان انجام گرفته است.

مقاله‌های مورد بررسی، به ترتیب، بیشتر در حوزه‌های تحصیلات و اشتغال جوانان، آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی، ازدواج و تشکیل خانواده نگاشته شده است. پایان‌نامه‌های دانشجویی با محوریت جوانان بیشتر به موضوعاتی نظیر آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی، اوقات فراغت و

هویت پرداخته‌اند. طرح‌های پژوهشی نیز بیشتر متمرکز بر آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی، مشارکت اجتماعی و اوقات فراغت بوده است.

علاوه بر این، توزیع نوع مآخذ پژوهش‌های مورد مطالعه به تفکیک حوزه‌های پژوهشی نشان می‌دهد که در حوزه‌هایی نظیر روابط بین نسلی، تحصیلات و اشتغال، مهاجرت و جابجایی، ازدواج و تشکیل خانواده، معاشرت و روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج، اینترنت و رسانه‌ها، مطالعات مورد بررسی بیشتر در قالب مقاله‌های علمی-پژوهشی منتشر شده است. هویت، اوقات فراغت و دینداری حوزه‌هایی از مطالعات جوانان هستند که بیشتر در قالب پایان‌نامه‌های دانشجویی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. مشارکت اجتماعی، ارزش‌ها و انتظارات اجتماعی جوانان موضوعاتی هستند که بیشتر در قالب طرح‌های پژوهشی مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

جدول ۲، توزیع درصدی نوع پژوهش‌ها و مطالعات انجام گرفته در حوزه جوانان

تعداد	درصد سطری			درصد ستونی			حوزه‌ها و حیطه‌های پژوهشی	
	طرح	پایان نامه	مقاله	طرح	پایان نامه	مقاله		
۳۵	۱۰۰,۰	۲۰,۰	۱۴,۳	۶۵,۷	۷,۴	۴,۶	۱۲,۹	ازدواج و تشکیل خانواده
۱۵	۱۰۰,۰	۶,۷	۳۳,۳	۶۰,۰	۱,۱	۴,۶	۵,۱	معاشرت و روابط دوستی دختر و پسر
۱۶	۱۰۰,۰	۶,۲	۱۲,۵	۸۱,۲	۱,۱	۱,۹	۷,۳	روابط بین نسلی
۱۵	۱۰۰,۰	۶,۷	۲۶,۷	۶۶,۷	۱,۱	۳,۷	۵,۶	مهاجرت و جابجایی
۲۴	۱۰۰,۰	۲۵,۰	۲۰,۸	۵۴,۲	۶,۴	۴,۶	۷,۳	رفتارهای پرخطر بهداشتی
۴۳	۱۰۰,۰	۱۶,۳	۱۴,۰	۶۹,۸	۷,۴	۵,۶	۱۶,۹	تحصیلات و اشتغال
۳۹	۱۰۰,۰	۲۵,۶	۵۳,۸	۲۰,۵	۱۰,۶	۱۹,۴	۴,۵	اوقات فراغت
۲۲	۱۰۰,۰	۴۰,۹	۱۸,۲	۴۰,۹	۹,۶	۳,۷	۵,۱	اینترنت، رسانه‌ها و دنیای مجازی
۲۷	۱۰۰,۰	۱۸,۵	۴۰,۷	۴۰,۷	۵,۳	۱۰,۲	۶,۲	هویت
۲۱	۱۰۰,۰	۱۹,۰	۴۲,۹	۳۸,۱	۴,۳	۸,۳	۴,۵	دینداری
۲۸	۱۰۰,۰	۴۶,۴	۱۷,۹	۳۵,۷	۱۳,۸	۴,۶	۵,۶	مشارکت اجتماعی
۱۳	۱۰۰,۰	۴۶,۲	۱۵,۴	۳۸,۵	۶,۴	۱,۹	۲,۸	ارزش‌ها و انتظارات اجتماعی
۸۲	۱۰۰,۰	۲۹,۳	۳۵,۴	۳۵,۴	۲۵,۵	۲۶,۹	۱۶,۳	آسیب‌های اجتماعی
۳۸۰	۱۰۰,۰	۲۴,۷	۲۸,۴	۴۶,۸	۱۰۰,۰ ۹۴	۱۰۰,۰ ۱۰۸	۱۰۰,۰ ۱۷۸	تعداد

• **حیطه‌ها و حوزه‌های پژوهشی**

در بررسی حیطه‌ها و حوزه‌های پژوهشی ۳۸۰ مطالعه مورد بررسی تعداد ۱۳ قلمرو و حوزه پژوهشی مشخص و متمایز گردید. توزیع این حوزه‌ها در جدول شماره ۳ ارائه شده است. بر این اساس، بیشترین تعداد مطالعات به حوزه آسیب‌ها، انحرافات و مسایل اجتماعی جوانان اختصاص داشته است و کمترین تعداد مطالعات مربوط به سنجش ارزش‌ها و انتظارات اجتماعی جوانان بوده است.

جدول ۳، حیطه‌ها و حوزه‌های پژوهشی مطالعات انجام گرفته در حوزه جوانان

درصد	فراوانی	حوزه‌های پژوهشی
۲۱,۶	۸۲	آسیب‌های اجتماعی
۱۱,۳	۴۳	تحصیلات و اشتغال
۱۰,۳	۳۹	اوقات فراغت و گذران وقت
۹,۲	۳۵	ازدواج و تشکیل خانواده
۷,۴	۲۸	مشارکت اجتماعی
۷,۱	۲۷	هویت
۶,۳	۲۴	رفتارهای پرخطر بهداشتی
۵,۸	۲۲	اینترنت، رسانه‌ها و دنیای مجازی
۵,۵	۲۱	دینداری
۴,۲	۱۶	روابط بین نسلی
۳,۹	۱۵	مهاجرت و جابجایی
۳,۹	۱۵	معاشرت و روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج
۳,۴	۱۳	ارزش‌ها و انتظارات اجتماعی
۱۰۰,۰	۳۸۰	کل

بر این اساس، ۲۲ درصد مطالعات به بررسی آسیب‌ها و مسایل اجتماعی جوانان پراخته‌اند، ۱۱ درصد تحصیلات و اشتغال جوانان، ۱۰ درصد اوقات فراغت، ۹ درصد ازدواج و تشکیل خانواده، ۷ درصد مشارکت اجتماعی، و ۷ درصد هویت را موضوع مورد بررسی خود قرار

داده‌اند. علاوه بر اینها، ۶/۳ درصد به بررسی رفتارهای پرخطر بهداشتی، ۵/۸ درصد اینترنت، رسانه‌ها و دنیای مجازی، ۵ درصد دینداری، ۴ درصد روابط بین نسلی، ۳/۹ درصد مهاجرت و جابجایی، ۳/۹ درصد معاشرت و روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج و در نهایت ۳/۴ درصد ارزش‌ها، آمال و آرزوهای جوانان را مطالعه و بررسی کرده‌اند. مهمترین ابعاد و موضوعات مورد بررسی در هرکدام از حوزه‌های پژوهشی مذکور در جدول شماره ۴ منعکس شده است.

جدول ۴، مهمترین ابعاد و موضوعات مورد بررسی در هرکدام از حوزه‌های پژوهشی

ازدواج و تشکیل خانواده	معاشرت و روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج
<ul style="list-style-type: none"> ▪ نگرش‌ها و ایده‌آل‌های ازدواج و ملاک‌های همسرگزینی ▪ افزایش سن ازدواج و عوامل موثر بر آن ▪ مسئله ازدواج و عوامل زمینه ساز آن ▪ مضیقه ازدواج ▪ نگرش نسبت به ازدواج موقت ▪ تمایل به زندگی‌های مجردی و مستقل شدن از خانواده ▪ تمایل جوانان به داشتن خانواده‌های با بُعد کوچک 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ معاشرت و روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج: الگوها و میزان شیوع آن ▪ نگرش نسبت به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج و عوامل موثر بر آن ▪ آسیب‌شناسی روابط دوستی قبل از ازدواج و پیامدهای آن
تحصیلات و اشتغال	رفتارهای پرخطر بهداشتی
<ul style="list-style-type: none"> ▪ وضعیت آموزش و تحصیلات جوانان ▪ وضعیت اشتغال و بیکاری جوانان ▪ وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی ▪ نیازهای شغلی و مهارتی جوانان ▪ زنان جوان و بازار کار: تمایلات و واقعیت‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ وضعیت بهداشت و سلامت جوانان ▪ مسائل سلامت روان در بین جوانان ▪ رفتارهای پرخطر بهداشتی در بین جوانان ▪ آگاهی، نگرش و عملکرد نسبت به روابط جنسی ناسالم، اچ ای وی/ایدز و غیره ▪ تصادفات در بین جوانان
روابط بین نسلی	مهاجرت و جابجایی
<ul style="list-style-type: none"> ▪ بررسی شکاف نسلی در بین جوانان ▪ تفاوت‌های نسلی در ارزش‌ها و آرمان‌ها (بویژه ارزش‌های مذهبی) ▪ تفاوت‌های نسلی در ازدواج و ارزش‌های خانوادگی 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ وضعیت مهاجرت جوانان ▪ بسترهای اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی مهاجرت جوانان ▪ آثار و پیامدهای مهاجرت جوانان ▪ تمایل جوانان به مهاجرت به خارج از کشور

اوقات فراغت	اینترنت، رسانه ها و دنیای مجازی
<ul style="list-style-type: none"> ▪ گذران وقت و رفتارهای فراغتی جوانان ▪ نیازسنجی و نگرش نسبت به برنامه‌های فراغتی ▪ ورزش و فعالیت جسمانی در بین جوانان ▪ جوانان و استفاده از رسانه‌های جمعی (تلویزیون، اینترنت و ...) ▪ ابعاد آسیب‌زای رفتارهای فراغتی 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ جوانان و زندگی با اینترنت ▪ جوانان و شبکه‌های اجتماعی اینترنتی ▪ جوانان، تلفن همراه و ارتباطات میان فردی ▪ شکاف دیجیتالی جوانان با والدین و نسل‌های قبلی ▪ اعتیاد به اینترنت و آسیب‌های آن
هویت	دینداری
<ul style="list-style-type: none"> ▪ هویت فردی و جمعی جوانان ▪ هویت‌های ملی و قومی ▪ فرایندهای هویت‌یابی جوانان ▪ عوامل موثر بر هویت و سبک زندگی جوانان ▪ از خود بیگانگی و بحران هویت جوانان 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ وضعیت دینداری جوانان و سنجش آن ▪ جامعه‌پذیری دینی جوانان ▪ عوامل موثر بر نگرش‌ها و رفتارهای دینی جوانان ▪ نگرش جوانان نسبت به ارزش‌ها و شعائر دینی ▪ گرایش به حجاب در بین دختران جوان و عوامل موثر بر آن
مشارکت اجتماعی	ارزش‌ها و انتظارات اجتماعی
<ul style="list-style-type: none"> ▪ مشارکت اجتماعی جوانان ▪ مشارکت سیاسی (حضور در انتخابات) جوانان ▪ وضعیت فعالیت جوانان در تشکل‌های غیردولتی ▪ مشارکت جوانان در مراسم دینی - مذهبی ▪ سرمایه اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی جوانان 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ارزش‌ها و نگرش‌های جوانان ▪ آرزوها و تمایلات تحصیلی، شغلی و خانوادگی جوانان ▪ جوانان و نگاه به آینده
آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ انحرافات و بزهکاری جوانان ▪ جرایم جوانان؛ علل و عوامل زمینه‌ساز آن ▪ مسایل و انحرافات جنسی جوانان ▪ بسترهای اجتماعی انحرافات و بزهکاری جوانان شهری 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ مصرف و اعتیاد به موادمخدر در بین جوانان ▪ وضعیت آسیب‌های اجتماعی جوانان (خودکشی، سرقت و ...) ▪ تمایل به وندالیسم در بین جوانان

• وضعیت جوانان ایرانی: نتایج مرور مطالعات

به‌طور کلی، با توجه به حوزه‌های پژوهشی مطالعات انجام گرفته وضعیت جوانان ایرانی را می‌توان در پنج بُعد جمعیتی، بهداشتی، اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی مطرح و مورد بررسی قرار داد.

○ وضعیت جمعیتی جوانان

همانطور که پیشتر در مقاله اشاره شد دوره جوانی، دوره فشرده‌گی وقایع جمعیتی است (ریندفسوس، ۱۹۹۱). به این معنی که بیشتر وقایع و رفتارهای جمعیتی (نظیر گذار به بزرگسالی، ازدواج و تشکیل خانواده، تجربه والدینی، طلاق، و مهاجرت) در طول سال‌های دوره جوانی یعنی ۱۵ تا ۳۰ سال رخ می‌دهد.

به لحاظ وضعیت ازدواج و گذار به بزرگسالی، نتایج مطالعات بیانگر افزایش سن ازدواج و نسبت‌های تجرد در میان جوانان ایرانی است. در سال‌های اخیر مطالعات متعددی پیرامون ازدواج جوانان انجام شده است. نتایج و یافته‌های این مطالعات و تحقیقات را می‌توان در ۸ مقوله شامل تغییر نگرش‌ها و ایده‌ال‌های ازدواجی و ملاک‌های همسرگزینی (احمدنیا و مهریار ۱۳۸۳؛ عبدالهیان ۱۳۸۳؛ صادقی و همکاران ۱۳۸۶؛ ابوالحسنی ۱۳۸۷ الف؛ عسکری‌ندوشن و همکاران ۱۳۸۸؛ دلخمش ۱۳۸۸؛ کاظمی ۱۳۸۹)، معاشرت و روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج و پیامدهای آن (ذکایی ۱۳۸۴؛ موحد و همکاران ۱۳۸۵؛ خلیج‌آبادی فراهانی و مهریار ۱۳۸۹؛ خلیج‌آبادی فراهانی ۱۳۹۰؛ خواجه‌نوری و دل‌آور ۱۳۹۱)، افزایش سن ازدواج و عوامل موثر بر آن (محمودیان ۱۳۸۳؛ مجدالدین ۱۳۸۶؛ جولایی ۱۳۸۸؛ حبیب‌پور و غفاری ۱۳۹۰)، مسئله و مضیقه ازدواج و عوامل زمینه‌ساز آن (جعفری‌مژده‌هی ۱۳۸۲؛ آقا ۱۳۸۳؛ صادقی و همکاران ۱۳۸۶؛ نقدی و بلالی ۱۳۸۹؛ کوششی و قربانی ۱۳۹۱)، ازدواج موقت و نگرش نسبت به آن (وزارت ورزش و جوانان ۱۳۸۴ الف؛ صادقی و همکاران ۱۳۸۶)، تمایل به زندگی‌های مجردی و مستقل شدن از خانواده (لطیفی، ۱۳۹۰)، تمایل به داشتن خانواده‌های با بُعد کوچک (عباسی‌شوازی و همکاران، ۱۳۸۴) و افزایش میزان‌های طلاق در بین جوانان (ریاحی و همکاران ۱۳۸۶؛ صادقی ۱۳۹۲) دسته‌بندی کرد.

از اینرو، در دهه‌های اخیر نگرش‌ها و ایده‌ال‌های ازدواجی جوانان بویژه دختران تغییر یافته است. همچنین، در طول سه دهه اخیر (۱۳۶۰ تا ۱۳۹۰) نسبت دختران ازدواج نکرده تا ۳۰ سالگی از ۹ به ۲۶ درصد و برای پسران از ۱۸ به ۴۰ درصد افزایش یافته است. در تبیین افزایش نسبت‌های تجرد یا به بیان دیگر تأخیر ازدواج جوانان نتایج مطالعات بر سه عامل کلیدی یعنی دسترسی (قابلیت دسترسی به همسر مناسب آینده با توجه به توازن نسبت جنسی در سنین

ازدواج و ملاک‌های انتخاب همسر)، امکان (امکان‌پذیری ازدواج با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی) و تمایل (مطلوبیت ازدواج با توجه به هنجارهای اجتماعی و انگیزه‌های فردی) تاکید دارند (محمودیان ۱۳۸۳؛ آقا ۱۳۸۳؛ صادقی و همکاران ۱۳۸۶؛ مجدالدین ۱۳۸۶؛ جولایی ۱۳۸۸؛ عسکری‌ندوشن و همکاران ۱۳۸۸؛ حبیب‌پور و غفاری ۱۳۹۰). امروزه، نه تنها سن ازدواج جوانان افزایش یافته، بلکه دوام ازدواج‌ها نیز در مقایسه با گذشته کمتر شده است و طلاق در بین جوانان افزایش یافته است (صادقی، ۱۳۹۲). بر اساس داده‌های ثبتی (۱۳۹۴) بیش از نیمی از طلاق‌ها در پنج سال اول زندگی و عمدتاً در سنین جوانی اتفاق می‌افتد. علاوه بر اینها، بررسی ساختار سنی مطلقه‌ها در سرشماری ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که حدود یک چهارم افراد طلاق گرفته در سنین جوانی قرار دارند.

در خصوص مهاجرت، همانطور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود مطالعات و پژوهش‌های انجام گرفته در کشور به بررسی وضعیت مهاجرت جوانان، بسترهای اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی مهاجرت جوانان، آثار و پیامدهای مهاجرت‌های داخلی جوانان، و همچنین تمایل جوانان (بویژه نخبگان) به مهاجرت به خارج از کشور پرداخته‌اند. نتایج مطالعات (وزارت ورزش و جوانان ۱۳۸۱؛ صادقی ۱۳۹۱ الف؛ قدیری معصوم و همکاران ۱۳۹۱) نشان می‌دهد که تمایل و رفتار مهاجرتی افراد در طول چرخه زندگی متفاوت است. بیشتر مهاجرت‌ها و جابجایی‌های جمعیتی در ایران در سنین جوانی رخ می‌دهد. در دو دهه اخیر جوانان حدود نیمی از جریانات مهاجرتی را بخود اختصاص داده‌اند. از این‌رو، در شرایط تورم جوانی جمعیت، مهاجرت‌ها افزایش می‌یابد. تحلیل علل مهاجرت جوانان نشان می‌دهد که ملاحظات شغلی مهمترین دلیل مهاجرتی است. همچنین ادامه تحصیل بویژه تحصیلات دانشگاهی نیز عامل مهمی در این زمینه می‌باشد. علاوه بر تسلط جوانان در جریان مهاجرت‌های داخلی، بخش عمده از ایرانی‌ها که به خارج از کشور مهاجرت کرده‌اند، جوانان فارغ‌التحصیل دانشگاهی بوده‌اند (ذکایی ۱۳۸۵؛ شرفی ۱۳۸۷؛ حاتمی و همکاران ۱۳۹۱). هرچند، آمار دقیقی در خصوص مهاجرت نخبگان وجود ندارد. با اینحال، امروزه مهاجرت به خارج از کشور به رفتاری قابل انتظار و شیوه‌ای برای زندگی بسیاری از جوانان نخبه تبدیل شده است.

○ وضعیت اقتصادی جوانان

از اواسط دهه‌ی ۱۳۸۰ فاز پنجم جمعیتی با تورم جوانی جمعیت و ورود حجم بالای جمعیت جوان به بازار کار آغاز شده است. از این مرحله به عنوان فرصت طلایی توسعه در ایران نام برده می‌شود. مهمترین مانع بهره‌برداری از این فرصت، بیکاری و فقدان فرصت‌های شغلی برای جوانان است. در حال حاضر، بیکاری جوانان به یکی از مسائل و چالش‌های عمده در ایران تبدیل شده است (قانع‌راد ۱۳۸۳؛ وزارت ورزش و جوانان ۱۳۸۳ الف؛ علی‌بیگی ۱۳۸۷؛ قویدل و بهاری ۱۳۹۱؛ صادقی ۱۳۹۱ ب). به طوری که، حدود ۷۰ درصد بیکاران کشور در سنین جوانی قرار دارند و میزان بیکاری جوانان به ۲۵ درصد افزایش یافته است (نتایج سرشماری ۱۳۹۰). بالاترین میزان بیکاری به جوانان با تحصیلات دانشگاهی تعلق دارد. میزان بیکاری مردان و زنان جوان با تحصیلات دانشگاهی به ترتیب، ۲۹ و ۴۸ درصد بوده است. بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاهی، هزینه‌ها و مسائلی را بر اقتصاد، جامعه، افراد و خانواده‌های شان تحمیل می‌کند. افزایش میزان‌های بیکاری و گسترش طول مدت آن موجب شده است تا جوانان به‌طور روزافزون در معرض فقر و آسیب‌های اجتماعی قرار گیرند. از اینرو، مداخلات دولتی مؤثرتری برای اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های اشتغالزایی بایستی صورت گیرد. در این میان، ایجاد فرصت‌های شغلی درآمدزا ضروری است، زیرا افراد جوان نه تنها مبدع عقیده‌ها و نوآوری‌ها، بلکه "محرکان توسعه اقتصادی" در یک کشور می‌باشند. عدم برنامه‌ریزی مناسب و جامع برای بکارگیری این توان بالقوه، اتلافی جبران‌ناپذیر برای اقتصاد کشور است.

○ وضعیت اجتماعی جوانان

وضعیت اجتماعی جوانان در سه حوزه مشارکت اجتماعی، اوقات فراغت و آسیب‌های اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت. مطالعات و پژوهش‌هایی که در زمینه مشارکت جوانان انجام گرفته‌اند به ابعادی نظیر سرمایه اجتماعی (وزارت ورزش و جوانان ۱۳۸۵؛ شیانی و همکاران ۱۳۸۸)، مشارکت اقتصادی (ارتیاعی و همکاران، ۱۳۹۰)، مشارکت اجتماعی و سیاسی (افتخاری و سلیمانی ۱۳۸۱؛ وزارت ورزش و جوانان ۱۳۸۳ ب؛ جعفری‌نیا ۱۳۸۷؛ پناهی و دهقانی ۱۳۹۱)، و مشارکت جوانان در سازمان‌های غیردولتی (وزارت ورزش و جوانان ۱۳۸۰؛ قانع‌راد و حسینی

۱۳۸۴) پرداخته‌اند. نتایج این مطالعات غلبه اشکال سنتی مشارکت و سرمایه اجتماعی در میان جوانان است. از اینرو، بهبود محیط اجتماعی، تقویت نهادهای مدنی، اصلاح بینش‌ها، نگرش‌ها و کنش‌های افراد ضروری به نظر می‌رسد. همچنین، طراحی فعالیت‌های داوطلبانه در حوزه‌های آموزشی، فرهنگی و اجتماعی و تشویق جوانان برای مشارکت در این فعالیت‌ها می‌تواند در پرورش استعدادهای آنان و کسب تجربه‌های لازم زندگی نقش مهمی ایفاء نماید.

اوقات فراغت جوانان، عرصه‌ی اجتماعی نوینی است که در بستر مدرنیته، تغییرات اجتماعی و فرهنگی معاصر معنا و اهمیت یافته است. یافته‌ها و نتایج مطالعات در حوزه اوقات فراغت جوانان در پنج حوزه گذران وقت و رفتارهای فراغتی جوانان (ایمان و همکاران، ۱۳۸۸)، نیازسنجی و نگرش نسبت به برنامه‌های فراغتی (وزارت ورزش و جوانان ۱۳۸۳ج؛ سفیری و مدیری ۱۳۹۰)، ورزش و فعالیت جسمانی جوانان (صادقی و همکاران، ۱۳۸۹)، جوانان و استفاده از رسانه‌های جمعی (کازمی ۱۳۸۷؛ پاک‌سرشت و نوری‌نیا ۱۳۸۶)، نابرابری‌های اجتماعی در حوزه فراغت (ربانی و شیرینی ۱۳۸۸؛ صادقی و همکاران ۱۳۸۹)، و ابعاد آسیب‌زای رفتارهای فراغتی (رفعت‌جاه و همکاران ۱۳۸۹؛ خواجه‌نوری و هاشمی ۱۳۸۹) قابل بررسی است. علاوه بر اینها، بررسی الگوی گذران وقت جوانان ایرانی (۱۳۸۸) نشان می‌دهد که بیشترین وقت جوانان به نقش‌های فردی اختصاص دارد. در میان فعالیت‌های مربوط به نقش فردی، فعالیت‌های آموزشی (اعم از آموزش رسمی و غیررسمی)، استفاده از تلویزیون و مراقبت‌های شخصی شیوع بیشتری دارد.

بیشتر مطالعات و تحقیقات انجام گرفته در حوزه جوانان پیرامون آسیب‌ها، انحرافات و مسایل اجتماعی بوده است. مرور نظام‌مند این مطالعات (کلدی و رحمانی ۱۳۸۶؛ جوادی و همکاران ۱۳۸۷؛ سام‌آرام و همکاران ۱۳۸۷؛ افشارکهن ۱۳۸۸؛ تنهایی و همکاران ۱۳۸۸؛ لهسایی‌زاده و مرادی ۱۳۸۹؛ ذکایی ۱۳۹۱) نشان می‌دهد که آن‌ها بیشتر به واکاوی ابعاد و مقوله‌های نظیر انحرافات و بزهکاری جوانان؛ جرایم جوانان، علل و عوامل زمینه‌ساز آن؛ مسایل و انحرافات جنسی جوانان؛ بسترهای اجتماعی انحرافات و بزهکاری جوانان شهری؛ مصرف و اعتیاد به موادمخدر در بین جوانان؛ وضعیت آسیب‌های اجتماعی جوانان (خودکشی، سرقت و...)؛ و تمایل

جوانان به وندالیسم پرداخته‌اند. بر اساس مطالعات مذکور، در یک دهه اخیر جامعه ایران با دگرگونی‌ها و تغییرات و تحولات بسیاری مواجهه بوده است و به شکل کیفی و کمی روند انحرافات، کجروی‌ها و آسیب‌های اجتماعی به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته است.

○ وضعیت فرهنگی جوانان

وضعیت فرهنگی جوانان در چند دهه اخیر به طور محسوس تغییر یافته است. مسائل هویتی، کاهش دینداری، نفوذ در حال افزایش اینترنت و فضای مجازی، و تغییرات ارزشی و ایده‌ای از جمله این تغییرات است.

دوره جوانی زمانی است که انسان با انرژی و حساسیت در برابر بازتاب‌های محیط و مسئولیت‌پذیری فردی به دنبال کسب هویت است. هویت‌یابی در دوره جوانی مقوله‌ای پیچیده است که تشکیل آن نه به صورت بینشی ناگهانی، بلکه به شکل فرایندی شکل می‌گیرد. مطالعات متعددی پیرامون هویت در دوره جوانی، الگوها و آسیب‌های آن صورت گرفته است که نتایج آنها در چهار مقوله شامل هویت اجتماعی و فرهنگی جوانان (شارع‌پور و خوش‌فر ۱۳۸۱؛ ابوالحسنی ۱۳۸۷؛ جوادی‌بگانه و عزیزی ۱۳۸۷)، هویت‌های ملی و قومی (مقدس جعفری و همکاران ۱۳۸۷؛ سفیری ۱۳۸۸؛ ذوالفقاری و سلطانی ۱۳۸۹)، فرایندهای هویت‌یابی جوانان و عوامل مؤثر بر آن (شریفی و کاکاوندی ۱۳۸۹؛ بحرانی و همکاران ۱۳۹۰)، و از خود بیگانگی و بحران هویت جوانان (نوابخش، ۱۳۹۰) قابل بررسی است.

دینداری و دین‌باوری یکی از ابعاد فرهنگی مورد بررسی در مطالعات و پژوهش‌های جوانان در ایران بوده است (طالبان ۱۳۷۹؛ غیاثوند ۱۳۸۰؛ آزادارمکی و غیاثوند ۱۳۸۱؛ آزادارمکی و زارع ۱۳۸۳؛ کاظمی و فرجی ۱۳۸۵؛ محسنی‌تبریزی و کرم‌اللهی ۱۳۸۸؛ مقدس و نوروزی ۱۳۹۰). به طور کلی، نتایج این مطالعات نشان می‌دهد شواهدی از بی‌دین شدن جمعیت جوانان در مقیاس کلان وجود ندارد. با اینحال، الگوی دین‌ورزی آن‌ها به شدت در حال تحول و بسیار متکثر است. به بیان دیگر، گرایش به دین‌خصوصی، برخورد گزینشی با دین و گرایش به تکثرگرایی دینی رواج بیشتری در بین جوانان دارد.

جوانان بیشتر در معرض تاثیرپذیری از جریانات و فرایندهای تغییر هستند و آمادگی بیشتری برای همراه شدن و پذیرفتن هنجارها و ارزش‌ها و نگرش‌های جدید و متفاوت از نسل‌های پیشین دارند. مطالعات متعددی به مقوله روابط بین نسلی به‌ویژه شکاف و تفاوت‌های نسلی پرداخته‌اند (غفاری و قاسمی ۱۳۸۳؛ لادیه فولادی ۱۳۸۳؛ معیدفر ۱۳۸۳؛ عباسی شوازی و ترابی ۱۳۸۵؛ آزادارمکی ۱۳۸۶؛ کاظمی ۱۳۸۹؛ ربانی خوراسگانی و محمدزاده ۱۳۹۱). نتایج این مطالعات نشان می‌دهد که در عصر تحولات پرشتاب اجتماعی و تغییرات سریع فرهنگی، تفاوت‌های بین‌نسلی در نگرش‌ها منجر به ایجاد شکاف و فاصله بین نسل‌ها می‌گردد و باعث می‌شود که هر نسل فلسفه و شیوه زندگی متفاوتی پیدا کند. بخشی از این شکاف نسلی به شکاف دیجیتالی یا به عبارتی تفاوت در شناخت و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین ارتباطات و اطلاعات برمی‌گردد.

درنهایت، دسترسی به اینترنت و فضای مجازی یکی از ابعاد مهم تغییرات فرهنگی جوانان محسوب می‌شود. استفاده جوانان از وسایل ارتباط جمعی تنوع و گسترش زیادی یافته است. علاوه بر استفاده از مطبوعات و رادیو و تلویزیون، از دهه ۱۳۸۰ به بعد جوانان به‌طور گسترده‌ای از اینترنت و ماهواره استفاده می‌کنند. میزان استفاده آن‌ها از اینترنت در سال‌های اخیر روندی روبه افزایش داشته است. در سال ۱۳۷۶، ۱۰ درصد و در سال ۱۳۸۱، ۱۹ درصد و در سال ۱۳۹۰، ۲۹ درصد جوانان از اینترنت استفاده می‌کرده‌اند. بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۹۰، در برخی استان‌ها نظیر تهران، سمنان و اصفهان ضریب نفوذ اینترنت در بین جوانان بیش از ۴۰ درصد است. بر اساس مطالعات انجام گرفته (پاشایی و همکاران ۱۳۸۷؛ منتظر قائم و شاقاسمی ۱۳۸۷؛ بشیر و افراسیابی ۱۳۹۱؛ جواهری و باقری ۱۳۹۰) جوانان ایرانی در خلال استفاده از اینترنت در معرض دگرگونی‌های فرهنگی و اجتماعی قرار گرفته‌اند.

○ وضعیت بهداشتی جوانان

براساس یافته‌های مطالعات و پژوهش‌های مورد بررسی (نظیر سازمان ملی جوانان ۱۳۸۱، اسلامی تبار و همکاران ۱۳۸۲، سلیمانی‌نیا و همکاران ۱۳۸۴، وزارت ورزش و جوانان ۱۳۸۴؛ محمودیان و صادقی ۱۳۸۸؛ فدائی و علی‌بیگی ۱۳۹۰)، دوره جوانی دوره ظهور و اوج عوامل و

رفتارهای پرخطر بهداشتی است. شواهد نشان‌دهنده اختلال در سلامتی و رفتارهای پرخطر درحال افزایش در دوران جوانی است. چهار نوع ریسک و رفتار پرخطر جوانان ایرانی شامل مصرف مواد (سیگار، الکل و موادمخدر)، روابط جنسی ناسالم، اچ‌ای‌وی/ایدز، سوانح و حوادث ترافیکی است. بر اساس این مطالعات، حدود نیمی از جوانان ایرانی، تجربه حداقل یکی از انواع رفتارهای پرخطر بهداشتی را داشته‌اند. رفتارهای پرخطر در جوانان با یکدیگر به شدت همبسته‌اند. ازاینرو، می‌توان از زنجیره رفتارهای پرخطر و بافته شدن این زنجیره در دوره جوانی نام برد. علاوه بر اینها، در ایران میزان‌های مرگ و میر در سنین جوانی بویژه برای مردان به دلیل فزونی مرگ‌های ناشی از سوانح و حوادث بالاتر از حد مورد انتظار است. مرگ و میرهای ناشی از حوادث غیرعمدی (تصادفات) و عمدی (خودکشی، قتل و ...) در سنین جوانی بیشتر از سایر گروه‌های سنی است. این مسائل و چالش‌های بهداشتی مانع تحقق توسعه پایدار است. در واقع، داشتن جوانان سالم هرگز بدون عملکرد منسجم ابعاد توسعه پایدار یعنی داشتن محیط اجتماعی و اکولوژیکی سالم و بی‌خطر، خدمات بهداشتی مناسب، داشتن جامعه مدنی و اقتصاد آزاد ممکن نیست. از طرف دیگر، توسعه پایدار نیز هرگز بدون داشتن جوانان سالم تحقق پیدا نمی‌کند و نادیده گرفتن نیازهای بهداشتی جوانان می‌تواند تهدیدی برای آینده و توسعه پایدار باشد.

نتیجه‌گیری

همانطور که شرح آن رفت در این مقاله محتوای ۳۸۰ اثر علمی در حوزه جوانان ایرانی بررسی و مرور گردید. مطالعات انجام شده در ۱۳ قلمرو پژوهشی متمایز گردید و نتایج نشان داد که بیشترین مطالعات به حوزه آسیب‌ها، انحرافات و مسایل اجتماعی جوانان اختصاص داشته و کمتر از همه به بررسی ارزش‌ها و انتظارات اجتماعی پرداخته‌اند. علاوه بر اینها، حوزه‌هایی نظیر تحصیلات و اشتغال جوانان، اوقات فراغت، ازدواج و تشکیل خانواده، مشارکت اجتماعی، هویت، رفتارهای پرخطر بهداشتی، اینترنت، رسانه‌ها و دنیای مجازی، دینداری، روابط بین نسلی، مهاجرت و جابجایی، معاشرت و روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نیز مورد کندوکاو و بررسی قرار گرفته‌اند.

بیشتر تحقیقات انجام شده در حوزه جوانان مربوط به دهه ۱۳۸۰ بوده است، که بیانگر توجه دو حوزه سیاست‌گذاری و آکادمیک به ساختار سنی جوان جمعیت در کشور بوده است. توزیع زمانی انجام پژوهش‌های مورد مطالعه به تفکیک حوزه‌های پژوهشی نشان می‌دهد که در حوزه‌هایی نظیر تحصیلات و اشتغال، ارزش‌ها و انتظارات اجتماعی، مهاجرت و جابجایی، و روابط بین نسلی، بیشتر مطالعات در طول سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ انجام گرفته است. اینترنت، رسانه‌ها و دنیای مجازی، اوقات فراغت، معاشرت و روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج، ازدواج و تشکیل خانواده، و هویت، حوزه‌هایی پژوهشی بوده‌اند که مطالعات آن‌ها بیشتر به دوره زمانی ۹۲-۱۳۸۵ بر می‌گردد.

علاوه بر این‌ها، با بهره‌گیری از مطالعات و پژوهش‌های انجام گرفته وضعیت جوانان ایرانی، مسائل و فرصت‌های آن‌ها در پنج بُعد جمعیتی، بهداشتی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد کندوکاو و بررسی قرار گرفت. نتایج این بخش از بررسی نشان داد که جوانی زمان فرصت و در عین حال زمان ریسک و خطر است. زمانی فرصت است که نیازمندی‌های توسعه‌ای این جمعیت قابل توجه را در ابعاد و زمینه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی (بویژه اشتغال) تأمین کنیم. در اینصورت، حضور جمعیت جوان سالم و با نشاط به افزایش مشارکت اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آنان منجر می‌شود. جمعیت جوان فعال، شاغل و مولد حاضر می‌تواند عامل افزایش تولید و سرمایه کشور باشد. در مقابل، اگر نیازهای توسعه‌ای جوانان را برطرف نکنیم و برنامه‌هایی برای بهره‌برداری از فرصت طلایی جوانی جمعیت نداشته باشیم، تورم جوانی جمعیت پرمخاطره خواهد بود و چالش‌های عدیده اقتصادی، اجتماعی و بهداشتی را برای کشور رقم خواهد زد.

خلاصه‌های تحقیقاتی

علیرغم مطالعاتی که در سال‌های اخیر در حوزه جوانان صورت گرفته است، هنوز شناخت مطلوب و واقع‌بینانه‌ای از زوایای مختلف جوانی جمعیت در ایران وجود ندارد و خلأهای تحقیقاتی و سوالات زیادی در حوزه جوانان بی پاسخ مانده است. همچنین، سرعت تحولات جمعیتی در سال‌های اخیر نیاز به‌روز نمودن تحقیقات گذشته را بیشتر کرده است. مطالعات

جوانان موضوع تحقیقی غالب در سایر کشورهای آسیائی است که در مراحل پایانی گذار جمعیتی بوده و با پدیده پنجره جمعیتی مواجهه هستند. به عنوان مثال، مکدونالد، اتومو^۱ و همکاران (۲۰۱۰ و ۲۰۱۲)، همچنین هال^۲ و همکاران (۲۰۱۲) در سال‌های اخیر مطالعاتی در خصوص ابعاد مختلف دوره جوانی و انتقال به بزرگسالی در برخی کشورهای اسلامی نظیر اندونزی انجام داده‌اند که در جدول ۵ به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود.

از اینرو، به منظور شناخت عمیق‌تر ویژگی‌ها و نیازمندی‌های جوانان کشور، لازم است تحقیقات آینده به سوالات پیش‌رو و خلأهای پژوهشی در حوزه جوانان پاسخ گویند. خلأهای تحقیقاتی و سوالات پیش‌رو در حوزه جوانان به شرح جدول شماره ۵ می‌باشند.

جدول ۵، خلأهای تحقیقاتی در حوزه جوانان در ایران

موضوع	سوالات و خلأهای تحقیقاتی
تشکیل سرمایه انسانی	چگونه سرمایه انسانی جوانان از طریق آموزش و اشتغال تشکیل می‌شود؟ چگونه جوانان مخاطرات مربوط به تشکیل سرمایه انسانی را ارزیابی می‌کنند و استراتژی‌های آنان برای این ارزیابی چیست؟ آیا تغییراتی در روند تشکیل سرمایه انسانی برای جوانان بوجود آمده است؟ آیا تفاوتی بین سرمایه انسانی زنان و مردان وجود دارد؟
وضعیت اقتصادی و سطح فقر	تا چه اندازه جوانان به لحاظ اقتصادی مستقل هستند؟ چگونه سابقه تحصیلی و شغلی به بهبود وضعیت اقتصادی جوانان کمک می‌کند؟ نحوه انتقال سرمایه اقتصادی و مالی بین والدین و فرزندان چگونه است؟ آیا این جریان انتقال در حال تغییر است؟ تحصیلات و شغل جوانان چه پیوندی با هم دارند؟ آیا تفاوتی بین زنان و مردان در این زمینه وجود دارد؟ چه راهی برای برون رفت جوانانی که در فقر بسر می‌برند، وجود دارد؟
مهاجرت و پیامدهای آن	چرا جوانان بیشتر به مهاجرت می‌پردازند و مهاجرت آن‌ها چه پیامدهایی دارد؟ آیا تفاوتی بین اشتغال مهاجرین و غیر مهاجرین وجود دارد؟ آیا مهاجرین بیشتر در وضعیت فقر بسر می‌برند یا غیر مهاجرین؟ انگیزه‌های مهاجرت بین المللی نخبگان جوان چیست؟
بهداشت باروری و رفتارهای پرخطر بهداشتی	تا چه اندازه جوانان در معرض مخاطرات جنسی و بهداشتی قرار دارند؟ چه امکاناتی در این زمینه برای جوانان در دسترس است؟ آیا تفاوت جنسیتی بین جوانان در این زمینه وجود دارد؟

1 McDonald, P, and I Utomo,

2 Hull, T

مخاطرات و آسیب‌های اجتماعی نوظهور فراروی جوانان کدامند؟ چرا احتمال وجود آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی در میان جوانان بیشتر از سایر گروه‌ها می‌باشد؟ طلاق در بین جوانان چرا بالاست؟ چه عواملی زمینه‌ساز آسیب‌های نوظهور اجتماعی جوانان می‌باشد؟	آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی
چه عواملی روی سن و الگوهای ازدواج جوانان موثر است؟ آیا الگو و روند ازدواج بین دو جنس و نسل‌های مختلف متفاوت است؟ روابط قبل از ازدواج چه تأثیری بر زمان ازدواج و پایداری آن دارد؟ وضعیت همبستگی چگونه است؟	ازدواج و روابط پیش از آن
جوانان کی و چرا مستقل از والدین زندگی می‌کنند؟ وضعیت مالکیت مسکن برای جوانان چگونه است؟ تا چه مدت زوجین جوان فرزند اول خود را به تأخیر می‌اندازند؟ چگونه جوانان در مورد نوع و مسائل پیشگیری تصمیم می‌گیرند؟ تعداد فرزند ایده‌آل آن‌ها چند تاست و چرا؟	ترتیبات زندگی و فرزندآوری
تا چه اندازه جوانان از وسائل ارتباطی جدید از قبیل موبایل، اینترنت، و غیره استفاده می‌کنند و در شبکه‌های اجتماعی نظیر فیس بوک عضویت دارند؟ استفاده از این وسائل و شبکه‌های اجتماعی چه تأثیری بر ایده‌ها، عقاید و رفتار آنان می‌گذارد؟ نحوه و الگوهای گذران فراغت جوانان چگونه است و چه تغییراتی در آن صورت گرفته است؟ چه تفاوت‌های جنسیتی در این حوزه وجود دارد؟	استفاده از وسائل ارتباطی جدید اوقات فراغت
وابستگی‌های اعتقادی، مذهبی و سیاسی جوانان چگونه است؟ آیا این نگرش‌ها و وابستگی‌ها در طول زمان ثابت بوده است؟ چه عواملی در ثبات و یا تغییر عقاید و وابستگی‌های افراد تأثیرگذار بوده است؟	فعالیت‌های مذهبی و سیاسی
آیا پنجره جمعیتی فرصت در ایران می‌تواند تبدیل به سود اقتصادی شود یا بار جمعیتی به دلیل افزایش بیکاری به دنبال دارد؟ آیا نتیجه رقابت شغلی نسل جوان در بازار کار برای زنان و مردان متفاوت است؟ چه عواملی می‌تواند به موفقیت جوانان در دستیابی به شغل مناسب در رقابت بازار کار منجر شود؟	پنجره جمعیتی و نابرابری جنسیتی
آمال، آرزوها و انتظارات اجتماعی جوانان ایرانی چه می‌باشد؟ آن‌ها آینده را چگونه می‌بینند؟ چه برنامه‌هایی برای آینده دارند؟	آمال و آرزوها

الزامات سیاستی

گذار ساختار سنی جمعیت اغلب با کوهورت بزرگی از جوانان که برای شغل و منابع رقابت می‌کنند، همراه است. آن‌ها اغلب منافع اقتصادی نظیر رشد سریعتر نیروی کار و پتانسیل بیشتر انباشت سرمایه انسانی به دنبال دارند. برای بهره‌گیری از این منافع نهادهای جامعه بایستی قابل انعطاف باشند و قادر باشند تا با واقعیت‌های در حال تغییر جمعیتی خود را انطباق دهند.

سرمایه‌گذاری‌های اجتماعی در تحصیلات، بهداشت و اشتغال جوانان می‌تواند کشور را قادر سازد تا یک بنیان اقتصادی قوی بسازد. افزایش ظرفیت‌های جوانان می‌تواند در طول زندگی فعال اقتصادی آن‌ها بازده‌های بزرگتری را حاصل سازد. در مقابل، داشتن جوانان بیکار و با سبک زندگی ناسالم به خروجی‌های پرخرج برای کشور منتهی می‌شود.

چالش‌های جمعیتی حال حاضر و آینده‌ی ایران، بستگی زیادی به نحوه بهره‌برداری از پدیده تورم جوانی و فرصت پنجره جمعیتی کشور دارد. بهره‌برداری از این فرصت طلایی و تبدیل آن به فرصت اقتصادی و اجتماعی مسلتم توانمندی و مقتدرسازی جوانان، گسترش فرصت‌های شغلی، سرمایه‌گذاری مطلوب، بهبود کیفیت سرمایه انسانی و فراهم کردن فرصت‌هایی برای حضور زنان در بازار کار است. از اینرو، سیاست‌ها و برنامه‌های دولت نقش کلیدی در مدیریت و مهندسی فاز پنجره جمعیتی دارد. در حال حاضر توجه و نگرانی اصلی مدیران و سیاست‌گذاران کشور بیشتر به پیامدهای فاز بعدی گذار ساختار سنی یعنی سالخوردگی جمعیت است و این موضوع موجب شده است تا منافع و فرصت‌های طلایی فاز تورم جوانی و پنجره جمعیتی نادیده گرفته شود. این در حالی است که سرمایه‌گذاری‌ها و سیاست‌گذاری‌ها برای اشتغال جوانان و بهره‌برداری از فاز پنجره جمعیتی است که می‌تواند زمینه‌ساز سالمندی سالم، فعال و موفق باشد و همچنین سود جمعیتی دوم، که خاص دوره سالخوردگی جمعیت است، را تضمین خواهد کرد. در غیر این صورت، نه تنها فرصت طلایی تورم جوانی و پنجره جمعیتی از دست می‌رود، بلکه منجر به تهدید خواهد شد و فرصت جمعیتی به آسانی به بار و مصیبت جمعیتی تبدیل خواهد شد.

بررسی سیاست‌ها و برنامه‌های موجود در حوزه جوانان حاکی از آن است که علی‌رغم برخی پیشرفت‌های به دست آمده، کاستی‌های متعددی در این زمینه وجود دارد. به‌طور خاص، می‌توان از این واقعیت یاد کرد که بسیاری از اسناد و برنامه‌های ملی تدوین شده در حوزه‌های مختلف زندگی جوانان طی دو دهه گذشته فقط در حد نوشتن باقی مانده و در مقام عمل به وقوع نپیوسته‌اند. در نقد و بررسی سیاست‌ها و برنامه‌های موجود مرتبط با جوانان می‌توان نقدهای زیر را مطرح کرد:

- از جمله مسائل و چالش‌های پیش‌روی نهادهای رسمی در امر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های مرتبط با جوانان می‌توان به مشخص نبودن جایگاه اسناد خاص جوانان در نظام سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کشور، ابهام جایگاه برنامه‌های خاص جوانان در نظام بودجه‌ریزی کشور، فقدان نظارت و ارزیابی و فقدان ضمانت اجرای آن‌ها اشاره کرد (تاج‌مزینانی، ۱۳۹۲).
- در دوره‌های مختلف و با روی‌کار آمدن دولت‌ها با خط‌مشی‌های متفاوت، نگاه به جوانان و امور آنان نیز تغییر یافته است. بنابراین بخشی از سیاست‌های اتخاذ شده مرتبط با جوانان توسط یک دولت، با روی‌کار آمدن دولت دیگر در محاق افتاده و باعث عملیاتی نشدن برنامه‌های قبلی شده است. بر این اساس می‌بایست نهادی فراسیاسی و مستقل برای تداوم برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و اجرایی کردن قوانین مرتبط با جوانان شکل گیرد.
- رویکرد غالب در برنامه‌ها و سیاست‌های جوانان در بیشتر ادوار زمانی فرهنگ محور بوده است، این در حالی است که امروزه بیشتر مسائل جوانان، اقتصادی است. لذا اتخاذ رویکرد اقتصادی در حوزه جوانان در کنار رویکردهای دیگر بیش از پیش مورد نیاز است و بویژه برنامه‌های مداخله‌ای برای کاهش بیکاری ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است.
- روند افزایشی سن ازدواج جوانان در دهه‌های اخیر نشان می‌دهد برنامه‌ها و سیاست‌های مرتبط با ازدواج جوانان همانند قانون تسهیل ازدواج و قانون ساماندهی ازدواج جوانان به‌طور مؤثری عملیاتی و اجرا نشده‌اند. لذا قوانین مربوطه نیاز به بازنگری دارند و باید آسیب‌شناسی شود که چرا این سیاست‌ها موفق نبوده و به اهداف مورد نظر نرسیده‌اند. به منظو شناخت درست‌تر مسائل جوانان و عملیاتی شدن بهتر سیاست‌گذاری‌ها، بهتر است از خود جوانان نیز به منظور تدوین قوانین بهره برد.
- در مرور قوانین مرتبط با جوانان و در بحث بیکاری که شاید بتوان گفت مهم‌ترین مسئله و چالش کنونی جوانان ایرانی و خصوصاً فارغ‌التحصیلان دانشگاهی است، برنامه مدون و لازم‌الاجرائی که به‌طور جدی در دستور کار نهادهای ذی‌ربط قرار گیرد، در دسترس نیست.

- در زمینه سلامت جوانان برنامه مشخصی که خاص جوانان باشد در قوانین، سیاست‌ها و برنامه‌های موجود در دسترس نیست. جوانان در معرض ریسک فاکتورهای متعدد بهداشتی قرار دارند. با این وجود، برنامه جامع و مدونی برای کاهش آسیب‌ها و ریسک‌های فراروی سلامت جوانان وجود ندارد.
 - برنامه‌های آموزشی مهارت‌های زندگی خانوادگی، مهارت‌های شغلی و سبک زندگی سالم برای در جوانان محدود و نامناسب است.
 - عدم یا ضعیف بودن پایش و ارزیابی برنامه‌ها یکی از موارد نقص در همه برنامه‌ها و سیاست‌ها بوده است.
 - نکته آخر در این بخش اینکه، اجرای مؤثر برنامه‌ها و سیاست‌ها نیازمند داده‌ها و شناخت تجربی وضعیت و نیازهای جوانان است. در کنار محدودیت‌های سیاستی در زمینه استراتژی و برنامه ملی منسجم و جامع مرتبط با جوانان، فقدان طرح‌ها و پیمایش‌های در سطح ملی مرتبط با جوانان، ارزش‌ها و انتظارات آن‌ها بارز و مشخص است. از اینرو، اجرای پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های جوانان ضروری و اساسی است. تهیه بانک‌های اطلاعاتی، انجام پیمایش‌ها و پژوهش‌های تکمیلی، از جمله طراحی و اجرای تحقیقات طولی در خصوص ارزش‌ها و نگرش‌های جوانان، نیازها و ظرفیت‌های آنها می‌تواند بستر شناختی مناسبی برای سیاستگذاری در امر جوانان فراهم آورد.
- بدین ترتیب، تدوین سند جامع سیاستی جوانان و اجرای موفق آن با توجه به شرایط جمعیتی کشور ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. این سند در حین جامع بودن بایستی قابلیت اجرا داشته باشد. همچنین، در تهیه این سند لازم است از تجارب بین‌المللی نیز بهره برد. بعلاوه اهداف راهبردی این سند باید معطوف به برطرف کردن نیازهای توسعه‌ای جوانان از قبیل ادامه تحصیل، ازدواج، مسکن، بهداشت، اشتغال و نیز تأمین فرصت‌های شغلی باشد. جمعیت جوان فعال، شاغل و مولد می‌تواند عامل افزایش تولید و سرمایه کشور باشد. جمعیت جوان سالم و با نشاط به افزایش مشارکت اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آنان منجر می‌شود. همچنین این وضعیت، امنیت اجتماعی و اقتصادی و رفاه جمعیت را فراهم می‌سازد. مهمتر از آن، زمینه همکاری جوانان در برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی فعالیت‌های توسعه‌ای تأثیری مستقیم بر آینده

زندگی‌های آن‌ها داشته و به توسعه پایدار منجر خواهد شد. عدم تامین نیازمندی‌های توسعه‌ای جوانان نه تنها موجب از دست رفتن این سرمایه بالقوه می‌شود، بلکه عواقب و پیامدهای منفی و نامناسب اقتصادی، اجتماعی و امنیتی به دنبال خواهد داشت.

منابع

- ابوالحسنی، سیدرحیم (۱۳۸۷). "نظرسنجی از جوانان در مورد ملاک، معیار و بهترین زمان ازدواج"، گزارش طرح پژوهشی، وزارت ورزش و جوانان.
- ابوالحسنی، سیدرحیم (۱۳۸۷ب). "نظر جوانان نسبت به نقش تشکل‌های دانشجویی و دانش‌آموزی در ایجاد هویت‌های اجتماعی"، گزارش طرح پژوهشی، وزارت ورزش و جوانان.
- احمدنیا، شیرین و امیرهوشنگ مهریار (۱۳۸۳). نگرش و ایده‌آل‌های نوجوانان تهرانی در زمینه همسرگزینی، فرزندآوری و تنظیم خانواده، *مجموعه مقالات دومین همایش انجمن جمعیت‌شناسی ایران*.
- ارتیاعی، فاطمه، محمد چیدری، مجید جعفری (۱۳۹۰). عوامل تاثیرگذار بر مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی (مطالعه موردی شهرستان کرمانشاه)، *فصلنامه پژوهش‌های روستایی*، شماره ۷، صص ۷۳-۵۵.
- اسلامی‌تبار، شهریار، بهنام واعظ و افشین سلیمانی (۱۳۸۲). نگاهی اجمالی به تحولات بهداشت و جوانان، *فصلنامه مطالعات جوانان*، شماره ۲-۱، صص ۱۹۶-۱۸۱.
- افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین و مهرداد محمدی سلیمانی (۱۳۸۱). عوامل مؤثر بر میزان مشارکت جوانان و نوجوانان روستایی در برنامه‌ریزی توسعه با تاکید بر عوامل مکانی - فضایی (نمونه موردی شهرستان کرمان)، *فصلنامه برنامه‌ریزی و آمایش فضا* دانشگاه تربیت مدرس، دوره ۶، شماره ۴، صص ۳۷-۱۱.
- افشارکهن، جواد (۱۳۸۸). گونه‌شناسی مسائل اجتماعی جوانان ایران با تاکید بر وضعیت دختران، *فصلنامه مطالعات راهبردی زنان*، شماره ۴۴، صص ۱۴۱-۱۱۰.
- ایمان، محمدتقی، نسیمه زنجری و ابراهیم اسکندری‌پور (۱۳۸۸). کندوکاو سیستم معانی ذهنی مصرف‌کنندگان موسیقی، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، دوره سوم، شماره ۴، صص ۸۵-۱۱۲.

- آزادارمکی، تقی (۱۳۸۶). فرایند تغییر نسلی: بررسی فراتحلیلی در ایران، *جوانان و مناسبات نسلی*، شماره اول، صص ۶۸-۴۱.
- آزادارمکی، تقی و مریم زارع (۱۳۸۳). *بررسی تغییر نگرش‌ها و رفتارهای دینی جوانان*، گزارش طرح پژوهشی، موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران
- آزادارمکی، تقی و احمد غیاثوند (۱۳۸۱). تحلیل جامعه‌شناختی وضعیت دینداری جوانان با رویکرد بی‌شکلی دین‌ورزی، *پژوهشنامه ادبیات و علوم انسانی*، شماره ۳۵، صص ۱۱۷-۱۴۸.
- آقا، هما (۱۳۸۳). بررسی تحولات سن ازدواج و توازن نسبت‌های جنسی در سنین ازدواج در ایران، *مجموعه مقالات دومین همایش انجمن جمعیت‌شناسی ایران*.
- بحرانی، شعله، مریم سروش و مریم حسینی (۱۳۹۰). مقایسه جنسیتی رابطه رسانه‌ها، هویت و سبک زندگی در بین جوانان شیراز، *فصلنامه مطالعات ملی*، شماره ۴۷، صص ۱۲۰-۱۰۳.
- بشیر، حسن و محمدصادق افراسیابی (۱۳۹۱). شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان: مطالعه موردی بزرگترین جامعه مجازی ایرانیان، *تحقیقات فرهنگی ایران*، شماره ۱۷، صص ۶۰-۳۱.
- پاشایی، فاطمه، علیرضا نیکبخت نصرآبادی و خسرو توکل (۱۳۸۷). تجربه جوانان از زندگی با اینترنت: مطالعه کیفی، *مجله علوم رفتاری*، دوره ۲، شماره ۴، صص ۳۳۷-۳۳۳.
- پاک‌سرشت، سلیمان و حسین نوری نیا (۱۳۸۶). بررسی پیامدهای کاربرد فراغتی اینترنت بر رفتارهای فراغتی جوانان تهرانی، *مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، شماره ۱۰، صص ۷۵-۵۱.
- پناهی، محمد حسین و حمید دهقانی (۱۳۹۱). بررسی عوامل موثر بر شادی دانشجویان با تأکید بر مشارکت اجتماعی، *فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی*، دوره ۲۳، شماره ۳، صص ۱۸-۱.
- تاج‌مزیانی، علی‌اکبر (۱۳۹۲). "سیاست‌گذاری اجتماعی حوزه جوانان در ایران"، از سلسله سخنرانی‌های ادواری انجمن جامعه‌شناسی ایران، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، ۱۰ آذرماه ۱۳۹۲.
- تنهایی، ابوالحسن، شیرین شیرینی و علیرضا صنعت‌خواه (۱۳۸۸). بررسی زمینه‌های اجتماعی پرخاشگری جوانان در ایران، *فصلنامه جامعه‌شناسی*، دوره ۵، شماره ۱، صص ۳۱-۹.
- جعفری‌نیا، غلامرضا (۱۳۸۷). تأثیر روابط سازمانی و پایگاه طبقاتی بر تمایل به مشارکت سیاسی جوانان شهر خورموج، *فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، دوره ۵، شماره ۲، صص ۱۷-۱.

- جعفری‌مژده‌ای، افشین (۱۳۸۲). عدم تعادل در وضعیت ازدواج در ایران، *فصلنامه زن در توسعه و سیاست*، دوره ۱، شماره ۵، صص ۱۰۴-۸۳.
- جوادی، مریم، فاطمه هرنندی و مریم ذوالقدر (۱۳۸۷) بررسی عوامل مؤثر بر آسیب‌پذیری جوانان کشور از دیدگاه جنسیتی، *مجله بررسی آمارهای رسمی ایران*، شماره ۷۳، صص ۱۶۸-۱۵۵.
- جوادی یگانه، محمدرضا و جلیل عزیزی (۱۳۸۷). هویت فرهنگی و اجتماعی در بین جوانان شهر شیراز با توجه به عامل رسانه، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، دوره ۱، شماره ۳، صص ۲۱۳-۱۸۳.
- جواهری، فاطمه و لیلا باقری (۱۳۹۰). اینترنت، جوانان و نظم جامعه: تحلیل ثانویه تحقیقات موجود، *مجله تحلیل اجتماعی*، شماره ۶۰، صص ۲۳۵-۲۱۱.
- جولایی، زهره (۱۳۸۸). "بررسی عوامل مؤثر بر تأخیر در ازدواج جوانان، گزارش طرح پژوهشی"، وزارت ورزش و جوانان.
- حاتمی، علی، جهانگیر جهانگیری و سجاد فتاحی (۱۳۹۱). بررسی عوامل مرتبط با گرایش دختران تحصیل کرده به مهاجرت به خارج از کشور، *فصلنامه جامعه‌شناسی زنان*، دوره ۳، شماره ۲، صص ۸۰-۵۵.
- حبیب‌پور، کرم و غلامرضا غفاری (۱۳۹۰). علل افزایش سن ازدواج دختران، *فصلنامه زن در توسعه و سیاست*، شماره ۳۲، صص ۳۴-۷.
- خلیج‌آبادی‌فراهانی، فریده (۱۳۹۰). "بررسی تأثیرات معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج بر سن ازدواج"، گزارش طرح پژوهشی، وزارت ورزش و جوانان.
- خلیج‌آبادی‌فراهانی، فریده و امیرهوشنگ مهریار (۱۳۸۹). بررسی نقش خانواده در ارتباطات با جنس مخالف قبل از ازدواج در دختران دانشجو در تهران، *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، سال ششم، شماره ۴، صص ۶۸-۴۹.
- خواجه‌نوری، بیژن و فاطمه هاشمی‌نیا (۱۳۸۹). رابطه اوقات فراغت و بزهکاری: نمونه مورد مطالعه دانش‌آموزان دبیرستانی شهر شیراز، *مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، سال هفتم، صص ۵۷-۳۱.
- خواجه‌نوری، بیژن و مریم‌السادات دل‌آور (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر دوستی دختر و پسر در بین جوانان شهر شیراز با تأکید بر فرآیند جهانی‌شدن، *جامعه‌شناسی کاربردی*، دوره ۲۳، شماره ۲، صص ۶۴-۴۱.

- دلخمش، محمدتقی (۱۳۸۸). سلسله مراتب ارزش‌های ازدواج در جوانان ایرانی، *فصلنامه خانواده‌پژوهشی*، شماره ۱۸، صص ۲۳۰-۲۰۷.
- ذکایی، محمدسعید (۱۳۸۴). "بررسی رفتارهای خطرناک با تاکید بر روابط جنسی آزاد: مطالعه‌ی موردی شهر تهران"، سازمان ملی جوانان.
- ذکایی، محمدسعید (۱۳۸۵). جوانان، جهانی شدن و مهاجرت‌های بین‌المللی؛ پژوهشی در میان نخبگان جوان، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره هفتم، شماره ۲، صص ۵۷-۱۴.
- ذکایی، محمدسعید (۱۳۹۱). جرم‌شناسی فرهنگی و مسئله جوانان، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ۱۳، شماره ۲-۱، صص ۸۳-۵۸.
- ذوالفقاری، ابوالفضل و لائین سلطانی (۱۳۸۹). بررسی رابطه سبک زندگی با هویت قومی جوانان: مطالعه موردی شهرستان مهاباد، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ۱۱، شماره ۲، صص ۵۰-۲۴.
- ربانی خوراسگانی، علی و عاطفه محمدزاده (۱۳۸۵). بررسی کیفی شکاف نسلی ارزشی بین مادران و دختران در مشهد با تاکید بر ارزش‌های دینی، *فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی*، دوره ۲۳، شماره ۲، صص ۸۸-۶۵.
- ربانی خوراسگانی، رسول و حامد شیری (۱۳۸۸). اوقات فراغت و هویت اجتماعی: بررسی جامعه‌شناختی الگوهای گذران اوقات فراغت جوانان در تهران، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*، دوره ۲، شماره ۴، صص ۲۴۲-۲۰۹.
- رفعت‌جاه، مریم، مرجان رشوند و مریم شهیدی‌زندی (۱۳۸۹). تبیین جامعه‌شناختی فعالیت‌های فراغتی دختران جوان با تاکید بر عوامل آسیب‌شناختی آن، *مطالعات راهبردی زنان*، شماره ۵۰، صص ۸۰-۲۹.
- ریاحی، محمداسماعیل، اکبر علیوردی‌نیا، سیاوش بهرامی‌کاکاوند (۱۳۸۶). تحلیل جامعه‌شناختی میزان گرایش به طلاق: مطالعه موردی شهر کرمانشاه، *فصلنامه پژوهش زنان*، دوره ۵، شماره ۳، صص ۱۴۰-۱۰۹.
- سازمان ثبت احوال کشور (۱۳۹۴). *داده‌های ثبتی ازدواج و طلاق ۱۳۹۴*. سایت سازمان ثبت احوال کشور.
- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۱). *بررسی وضعیت بهداشت جوانان*، واحد پژوهش و تحقیق، سازمان ملی جوانان.

- سام آرام عزت‌اله، روزبه کردونی، عقیل دغاغله، و سیدمرتضی افقه (۱۳۸۷). آسیب اجتماعی اعتیاد در بین جوانان روستایی: مطالعه موردی روستاهای شهرستان اهواز، *مجله روستا و توسعه*، دوره ۱۱، شماره ۳، صص ۲۷-۵۰.
- سفیری، خدیجه (۱۳۸۸). بررسی هویت دینی و ملی جوانان شهر تهران با تاکید بر تاثیر خانواده، *فصلنامه پژوهش جوانان*، فرهنگ و جامعه، شماره ۲، صص ۱-۲۷.
- سفیری، خدیجه و فاطمه مدیری (۱۳۹۰). فراتحلیل مطالعات عوامل اثرگذار بر اوقات فراغت، *مطالعات جامعه‌شناختی*، شماره ۱۸، صص ۱۶۶-۱۴۵.
- سلیمانی‌نیا، لیلا، علی‌رضا جزایری و پروانه محمدخانی (۱۳۸۴). نقش سلامت روان در ظهور رفتارهای پرخطر نوجوانان، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، سال پنجم، شماره ۱۹، صص ۷۵-۹۰.
- شارع‌پور، محمود و غلامرضا خوش‌فر (۱۳۸۱). رابطه سرمایه فرهنگی با هویت اجتماعی جوانان «مطالعه موردی شهر تهران»، *نامه علوم اجتماعی*، شماره ۲۰، صص ۱۴۷-۱۳۳.
- شرفی، زکیه (۱۳۸۷). "بررسی آرمانگرایی توسعه‌ای و عوامل جمعیت‌شناختی مرتبط با گرایش جوانان به مهاجرت بین‌المللی: مطالعه موردی جوانان ۳۰-۱۸ساله شیراز و ارسنجان"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- شریفی، اسماعیل و اکرم کاکاوندی (۱۳۸۹). رابطه سرمایه اجتماعی خانواده با هویت جوانان، *فصلنامه پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه*، شماره ۴، صص ۲۵-۵۰.
- شیانی، ملیحه، میرظاهر موسوی و سعید مدنی‌قهفرخی (۱۳۸۸). سرمایه اجتماعی جوانان در ایران، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ۱۰، شماره ۳، صص ۸۴-۵۷.
- صادقی، رسول (۱۳۹۱ الف). "مهاجرت و جابجایی‌های جمعیتی در بستر فاز پنجره جمعیتی"، مقاله ارائه شده در ششمین همایش انجمن جمعیت‌شناسی ایران.
- صادقی، رسول (۱۳۹۱ ب). تغییرات ساختار سنی و ظهور پدیده پنجره جمعیتی در ایران: پیامدهای اقتصادی و الزامات سیاستی، *فصلنامه مطالعات راهبردی زنان*، شماره ۵۵، صص ۹۵-۱۵۰.
- صادقی، رسول (۱۳۹۲). "طلاق در بین جوانان ایرانی: تعیین‌کننده‌ها و آسیب‌شناسی"، گزارش طرح پژوهشی، وزارت ورزش و جوانان.
- صادقی، رسول، اسماعیل بلالی و احمد محمدپور (۱۳۸۹). نابرابری اجتماعی در حوزه فراغت جوانان، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، شماره ۳۹، صص ۳۵۷-۳۸۹.

- صادقی، رسول، علی محمد قدسی و جواد افشارکهن (۱۳۸۶). واکاوی مسئله ازدواج و اعتبارسنجی یک راه حل، *مجله پژوهش زنان*، دوره ۵، شماره ۱، صص ۸۳-۱۰۸.
- طالبان، محمدرضا (۱۳۷۹). "بررسی تجربی دینداری نوجوانان کشور"، گزارش پژوهشی، وزارت آموزش و پرورش.
- عباسی شوازی، محمدجلال و فاطمه ترابی (۱۳۸۵). تفاوت‌های بین‌نسلی ازدواج حویشاوندی در ایران، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ۷، شماره ۴، صص ۱۱۹-۱۴۶.
- عباسی شوازی، محمدجلال، میمنت حسینی چاوشی، پیتر مکدونالد و بهرام دل‌آور (۱۳۸۴). *تحولات باروری در ایران: شواهدی از چهار استان منتخب*، تهران: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.
- عبداللهیان، حمید (۱۳۸۳). ارزش، سنت و بازتولید فرهنگی: نشانه‌های شکاف بین ایده‌آل‌های دو جنس در خصوص بازتولید ارزش‌های مربوط به خانواده و ازدواج، *مجموعه مقالات دومین همایش انجمن جمعیت‌شناسی ایران*.
- عسکری‌ندوشن، عباس، محمدجلال عباسی شوازی و رسول صادقی (۱۳۸۸). مادران، دختران و ازدواج: تفاوت‌های نسلی در ایده‌ها و نگرش‌های ازدواج در شهر یزد، *مجله مطالعات راهبردی زنان*، شماره ۴۴، صص ۳۶-۷.
- علی‌بیگی، امیرحسین (۱۳۸۷). جوانان روستایی شهرستان کرمانشاه و چالش انتخاب شغل کشاورزی، *فصلنامه روستا و توسعه*، دوره ۱۱، شماره ۱، صص ۷۶-۵۹.
- غفاری، مسعود و علی اصغر قاسمی (۱۳۸۳). شکاف نسلی و دموکراسی در ایران (۱۳۸۲-۱۳۳۲)، *مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، سال اول، صص ۶۱-۳۳.
- غیاثوند، احمد (۱۳۸۰). "بررسی فرایند جامعه‌پذیری دینی جوانان: مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه تهران"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه تهران.
- فدائی، فرید و ندا علی‌بیگی (۱۳۹۰). مقایسه میزان و شدت آسیب‌های روانی بین مردان جوان شاغل و بیکار، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، شماره ۴۳، صص ۱۱۹-۷۹.
- قانع‌راد، محمدامین (۱۳۸۳). توسعه ناموزون آموزش عالی: بیکاری دانش‌آموختگان و مهاجرت نخبگان، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، شماره ۱۵، صص ۲۰۸-۱۶۹.

- قانع‌راد، محمد امین و فریده حسینی (۱۳۸۴). ارزش‌ها، شبکه روابط و مشارکت در سازمان‌های غیر دولتی (مطالعه تجربی در بین جوانان تهران)، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، شماره ۱۱، صص ۹۷-۱۲۳.
- قدیری معصوم، مجتبی، حبیبه یوسفی، محمد اکبرپور و احمد خلیلی (۱۳۹۱). تعارض روستاگریزی جوانان با روند توسعه روستایی، *پژوهش‌های روستایی*، سال سوم، شماره دوم، صص ۷۹-۷۱۱.
- قویدل، صالح و فاطمه بهاری (۱۳۹۱). بررسی عوامل موثر بر عرضه نیروی کار جوانان در ایران، *سیاست‌های اقتصادی*، جلد ۱، شماره ۱، صص ۱۵۰-۱۳۷.
- کاظمی، زهرا (۱۳۸۹). بررسی تأثیر آرمانگرایی توسعه‌ای بر شکاف بین نگرش‌های دختران و مادران آن‌ها نسبت به ازدواج و خانواده، *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، دوره ۶، شماره ۲۳، صص ۲۹۹-۳۱۲.
- کاظمی، عباس (۱۳۸۷). *بررسی سبک‌های فراغتی در میان دانشجویان کشور و عوامل همبسته آن*، پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی، تهران.
- کاظمی، عباس و مهدی فرجی (۱۳۸۵). *بررسی سنجه‌های مرتبط با دین در ایران*، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی.
- کلدی، علیرضا و علی رحمانی‌فیروزجاه (۱۳۸۶). عوامل موثر بر نابهنجاری جوانان مطالعه موردی مناطق حاشیه شهری ساری و بابل، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، شماره ۲۷، صص ۱۹۱-۲۱۲.
- کوشمی، مجید و زهرا قربانی (۱۳۹۱). مطالعه جمعیت‌شناختی تأثیر جوان همسری بر ازدواج دختران، *مطالعات زنان*، سال ۱۰، شماره ۲، صص ۱۰۹-۱۳۴.
- لادیه‌فولادی، ماری (۱۳۸۳). تحول جمعیتی- اجتماعی خانواده و تأثیر آن بر رفتار اجتماعی جوانان، *مجموعه مقالات دومین همایش انجمن جمعیت‌شناسی ایران*.
- لطیفی، مارال (۱۳۹۰). "مطالعه زمینه‌ای زندگی مستقل از خانواده در میان جوانان شهر تهران"، پایان-نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- لهستانی‌زاده، عبدالعلی و گلرمد مرادی (۱۳۸۹). رابطه بین راهبردهای مقابله و رفتار پرخاشگرانه جوانان: مطالعه موردی شهر اسلام آباد غرب، *فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی*، دوره ۲۱، شماره ۲، صص ۱-۱۸.
- مجدالدین، اکبر (۱۳۸۶). بررسی دلایل و آثار افزایش سن ازدواج دختران روستایی در آشتیان، *پژوهشنامه علوم انسانی*، شماره ۵۳، صص ۳۷۵-۳۸۶.

- محسنی تبریزی، علیرضا و کرم الهی (۱۳۸۸). بررسی وضعیت التزام دانشجویان به ابعاد و نشانه‌های دینداری، *پژوهشنامه علوم اجتماعی آزادگرمسار*، شماره ۳، صص ۳۳-۷.
- محمودیان، حسین (۱۳۸۳). سن ازدواج در حال افزایش: بررسی عوامل پشتیبان، *نامه علوم اجتماعی*، شماره ۲۴، صص ۵۳-۲۷.
- محمودیان، حسین و رسول صادقی (۱۳۸۸). جمعیت، بهداشت و توسعه پایدار با تاکید بر جوانان: مسائل و چالش‌ها، صص ۹۹-۷۶، در *مجموعه مقالات جمعیت، برنامه‌ریزی و توسعه پایدار*، تهران: مرکز مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۰). *نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰*، سایت مرکز آمار ایران.
- معیدفر، سعید (۱۳۸۳). شکاف نسلی یا گسست فرهنگی (بررسی شکاف نسلی در ایران)، *نامه علوم اجتماعی*، شماره ۲۴، صص ۷۹-۵۵.
- مقدس جعفری، محمدحسن، داور شیخاوندی، حامد شریف‌پور (۱۳۸۷). رابطه هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان کُرد (مطالعه موردی دانشگاه پیام نور سقز)، *فصلنامه مطالعات ملی*، شماره ۳۳، صص ۱۲۶-۹۷.
- مقدس، علی اصغر و فاطمه نوروزی (۱۳۹۰). مقایسه ارزش‌های مذهبی بین دو نسل دختران و مادران شهرهای لار و جهرم، *مطالعات اجتماعی و روانشناختی زنان*، شماره ۲۹، صص ۳۴-۷.
- منتظر قائم، مهدی و احسان شاقاسمی (۱۳۸۷). اینترنت و تغییر اجتماعی در ایران: نگاهی فراتحلیلی با تاکید بر جوانان، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، سال نهم، شماره ۳ و ۴، صص ۱۴۲-۱۲۰.
- موحد، مجید، حلیمه عنایت، محمدتقی عباسی شوازی (۱۳۸۵). بررسی رابطه عوامل اجتماعی و فرهنگی با نگرش دانشجویان نسبت به معاشرت و دوستی دختر و پسر پیش از ازدواج، *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، شماره ۴۷، صص ۱۶۵-۱۴۷.
- نقدی، اسداله و اسماعیل بلالی (۱۳۸۹). مسأله اجتماعی خاموش و نامرئی: کاهش شانسی ازدواج برای دختران روستایی (نقاط روستایی همدان)، *فصلنامه توسعه محلی (روستایی- شهری)*، دوره ۲، شماره ۲، صص ۹۴-۷۷.
- نوابخش، مهرداد (۱۳۹۰). جهانی‌شدن و بحران هویت جوانان، *فصلنامه مطالعات راهبردی جهانی‌شدن*، دوره ۲، شماره ۳، صص ۱۱۰-۸۹.

- وزارت ورزش و جوانان (۱۳۸۰). "معرفی تشکل‌های غیردولتی جوانان ایران"، گزارش طرح پژوهشی، وزارت ورزش و جوانان.
- وزارت ورزش و جوانان (۱۳۸۱). "بررسی وضعیت مهاجرت جوانان"، گزارش طرح پژوهشی، وزارت ورزش و جوانان.
- وزارت ورزش و جوانان (۱۳۸۳ الف). "بررسی وضعیت اشتغال جوانان، وزارت ورزش و جوانان.
- وزارت ورزش و جوانان (۱۳۸۳ ب). "نگرش‌ها و رفتارهای مشارکتی جوانان"، گزارش طرح پژوهشی، وزارت ورزش و جوانان.
- وزارت ورزش و جوانان (۱۳۸۳ ج). "پیمایش ملی جوانان و گذران اوقات فراغت"، گزارش طرح پژوهشی، وزارت ورزش و جوانان.
- وزارت ورزش و جوانان (۱۳۸۴ الف). "نگرش دختران و زنان جوان نسبت به ازدواج موقت"، گزارش طرح پژوهشی، وزارت ورزش و جوانان.
- وزارت ورزش و جوانان (۱۳۸۴ ب). "وضعیت بهداشتی و سلامت جوانان در سال ۱۳۸۴"، گزارش طرح پژوهشی، وزارت ورزش و جوانان.
- وزارت ورزش و جوانان (۱۳۸۵). "بررسی سرمایه اجتماعی در میان جوانان"، گزارش طرح پژوهشی، وزارت ورزش و جوانان.
- Glass, G. V, B. McGaw, and M. L. Smith (1981). *Meta-analysis in Social Research*, Beverly Hills, CA: SAGE.
- Hull, T., I. Utomo, P. McDonald, A. Reimondos, and A. Utomo (2012). *Rethinking Unmet Reproductive Health Needs among Young Adults, the 2010 Greater Jakarta Transition to Adulthood Study*, Policy Brief No.6, Australian Demographic and Social Research Institute, ANU.
- McDonald, P. (2012). *Underemployment of Senior High School Graduates, The 2010 Greater Jakarta Transition to Adulthood Study*, Policy Brief No.1, Australian Demographic and Social Research Institute, ANU.
- McDonald, P., I. Utomo, A. Reimondos, A. Utomo, T. Hull, G. Jones (2010). Human Capital Outcomes of Young Migrants to Greater Jakarta, Paper presented at the *International Seminar on Youth Migration and Transition to Adulthood in Developing Countries* IUSSP Scientific Panel on Adolescent Life Course in Developing Countries, Rio de Janeiro, Brazil, 8-10 December 2010.
- Rindfuss, R. (1991). The Young Adult Years: Diversity, Structural Change and Fertility, *Demography* 28(4): 493-512.
- Salehi-Isfahani, J., and D. Egel (2007). *Youth Exclusion in Iran: The State of Education, Employment and Family Formation*, Middle East Youth Initiative Working Paper.
- Westley, S. D., and M. Kim Choe (2002). Asia's Changing Youth Population, Pp. 57-68, in *The Future of Population in Asia*, East-West Center.

- Xenos, P., and M. Kabamalan (1998). The Social Demography of Asian Youth: A Reconstruction Over 1950-1990 and Projections to 2025, *East-West Center Working Papers*, No. 102.
- Xenos, P., and M. Kabamalan (2005). A Comparative History of Age-Structure and Social Transitions among Asian Youth, Chapter 4, Pp. 57-88 in in *Population, Resources and Development: Riding the Age Waves*, Volume.1, Edited by Tuljpurkar, S., I. Pool, and V. Prachuabmoh, Springer Press.